Söz Varlığı ve Söz Sanatları: Teşbih, Tezat, İstifham, Nida

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Söz varlığı**, bir dildeki kelimelerin yanında **deyim, atasözü, kalıplaşmış söz, ikileme, terim** gibi bütün ifade kalıplarını kapsar. Bir metnin söz varlığı; yazarın, kişilerin ve dönemin kültürünü yansıtır.
- **Deyim:** Genellikle gerçek anlamından farklı bir anlam kazanmış, kalıplaşmış söz grubu (göze girmek, il tutmak). **Atasözü:** Uzun deneyimlere dayanan, öğüt ya da genel bir yargı bildiren kalıplaşmış söz (Damlaya damlaya göl olur).
- **Teşbih (benzetme):** Aralarında benzerlik bulunan iki varlıktan zayıf olanı güçlü olana benzetmektir. Ögeleri: **benzeyen**, **kendisine benzetilen**, **benzetme yönü**, **benzetme edatı** (gibi, sanki, kadar…). "Yurt, ana kucağı gibi sıcak."
- **Tezat (karşıtlık):** Birbirine karşıt kavram, duygu ya da durumların bir arada kullanılmasıdır (dün yas – bugün düğün; güney – kuzey).
- **İstifham (soru sorma):** Cevap beklemeden, anlamı güçlendirmek ya da duyguyu yoğunlaştırmak için soru sormaktır. **Nida (seslenme):** Heyecanla birine ya da bir şeye seslenmektir (Ey…, Hey…).
- Söz sanatları ve deyimler anlatımı **güçlendirir, etkileyici ve akılda kalıcı** kılar. Orhun Abideleri'nden âşık atışmalarına kadar Türk edebiyatının her döneminde bu anlatım yollarına başvurulmuştur.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1

Söz sanatlarını tanımlarıyla eşleştiriniz.

1. Teşbih 2. Tezat 3. İstifham 4. Nida

a) Cevap beklemeden, anlatımı güçlendirmek için soru sormak

b) Heyecanla birine ya da bir şeye seslenmek

c) Aralarında ilgi bulunan iki şeyden birini diğerine benzetmek

ç) Karşıt kavramları bir arada kullanmak

2

"Bu dünyada bir nesneye
Yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi"
(Yunus Emre)

Bu dörtlükte hangi söz sanatı vardır?

A) Nida B) İstifham C) Kinaye D) Teşbih E) Tezat

3 "Çocuğun gözleri iki kara üzüm gibi parlıyordu." cümlesinde **benzetme yönü** aşağıdakilerden hangisidir?

A) gibi B) parlaklık (parlıyordu) C) kara üzüm D) gözler E) çocuk

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Deyimler genellikle gerçek anlamından farklı bir anlam taşır.
( ) Atasözleri kişisel ve anlık duyguları anlatır.
( ) "Ey" ile başlayan seslenmeler nida sanatına örnektir.
( ) Tezatta birbirine benzeyen kavramlar bir arada kullanılır.

5 Aşağıdakilerden hangisi bir **atasözüdür**?

A) Göze girmek
B) Kulak asmamak
C) Birlikten kuvvet doğar.
D) Etekleri zil çalmak
E) Burnu havada olmak

6 "Ey yiğitler, bu obanın ateşi sönmesin!
Dün yas vardı çadırlarda, bugün düğün, toy;
Kim bilir hangi yolcu yarın bu yoldan döner?
Yurt dediğin bir ana kucağı gibi sıcak."
Bu dizelerde geçen söz sanatlarını bulunuz ve hangi dizede olduklarını yazınız.

7 "İl tutmak" deyiminin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Devlet kurup yönetmek
B) Hasta olmak
C) Kalabalık olmak
D) Bir yere yerleşip hemen ayrılmak
E) Yol almak

8 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **tezat** sanatı vardır?

A) Bu güzelliği kim görmez ki?
B) Sesi bülbül gibi güzeldi.
C) Rüzgâr kapıyı çarptı.
D) Ey gençler, geleceği siz kuracaksınız!
E) Sevinci de kederi de aynı sofrada paylaştık.

9 Aşağıdaki boşluklara birer örnek yazınız.
a) Bir deyim: .....
b) Bir atasözü: .....
c) Benzetme edatıyla kurulmuş bir teşbih: .....

10 "Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı"
(Fuzûlî)
Bu beyitte ağır basan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Teşbih B) İstifham C) Deyim D) Tezat E) Nida

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 "Yiğit iken ölenlere / Gök ekini biçmiş gibi" dizelerinde **benzeyen** ve **kendisine benzetilen** hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) Genç yaşta ölenler – yeşilken biçilen ekin
B) Ekin – yiğitler
C) Yanan iç – gök
D) Gök – yiğitler
E) Dünya – ekin

12 Aşağıdakilerin hangisinde **nida** sanatı yapılmıştır?

A) Dağlar gibi dimdik durdu.
B) Dağ ile ova birbirine küsmüş.
C) Ey Anadolu'nun yüce dağları, bize yol verin!
D) Hangi dağ bu kadar yüksek olabilir ki?
E) Dağlar kışın bembeyaz olur.

13 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) "Aslan gibi güçlü" ifadesinde benzetme yönü "güçlü"dür.
( ) Her soru cümlesinde istifham sanatı vardır.
( ) Deyimler, bir metnin söz varlığını zenginleştirir.
( ) "Güney-kuzey" gibi karşıt yönler tezat oluşturabilir.

14 "Adalet, bir terazi gibi iki kefeyi eşit tutmalıdır." cümlesindeki teşbihin ögelerini yazınız.

15 Aşağıdaki deyimlerden hangisi "çok sevinmek" anlamındadır?

A) Dili tutulmak
B) Kulak kabartmak
C) Göze batmak
D) Etekleri zil çalmak
E) Yüzü kızarmak

16 Âşık atışmalarında karşı tarafı iğnelemek için sıkça yapılan benzetmeler, atışmaya en çok hangi katkıyı sağlar?

A) Atışmanın süresini kısaltır.
B) Atışmayı bilimsel bir tartışmaya dönüştürür.
C) Şiirin ölçüsünü bozar.
D) Dinleyicinin ilgisini azaltır.
E) Anlatımı canlı, etkileyici ve esprili kılar.

17 "Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur." atasözünde aşağıdakilerden hangisi vardır?

A) Yabancı kelime
B) Seslenme
C) Cevap beklemeyen soru
D) Benzetme edatı
E) Karşılaştırma yoluyla bir yargıya ulaşma

18 "Göz" kelimesiyle kurulmuş **iki deyim** yazıp birini cümlede kullanınız.

19 Aşağıdaki dizelerin hangisinde **istifham** sanatı vardır?

A) Dağlar başı dumanlı, yollar karlı.
B) Bu gurbet elde kim anlar hâlimi, kim sorar?
C) Gözlerin iki deniz gibi derin.
D) Gece kara, gündüz ak; ömrüm ikisi arası.
E) Ey sabah rüzgârı, selam götür yârime!

20 "Bir elin nesi var, iki elin sesi var." atasözünün anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Her insanın iki eli vardır.
B) Tek başına çalışan daha çok kazanır.
C) Gürültü yapmak doğru değildir.
D) İş birliğiyle yapılan işler daha başarılı olur.
E) El çırpmak birlik göstergesidir.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 "Ey yiğitler, bu obanın ateşi sönmesin!
Dün yas vardı çadırlarda, bugün düğün, toy;
Kim bilir hangi yolcu yarın bu yoldan döner?
Yurt dediğin bir ana kucağı gibi sıcak."
Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Dördüncü dizede benzetme edatı kullanılmamıştır.
B) Üçüncü dizede cevap beklenmeyen bir soru vardır.
C) İkinci dizede karşıt kavramlar bir aradadır.
D) Dizelerde Türk kültürüne ait kelimeler (oba, çadır, toy, yurt) kullanılmıştır.
E) Birinci dizede seslenme vardır.

22 I. "Güney kuzey, doğu batı hep bizimdi."
II. "Ey beyler, bu sözümü iyi dinleyin!"
III. "Bu milletin töresini kim bozabilirdi?"
IV. "Ordumuz kurt gibi saldırdı."
Özgün olarak yazılan bu cümlelerde sırasıyla hangi söz sanatları vardır?

A) Teşbih – nida – tezat – istifham
B) Tezat – istifham – nida – teşbih
C) Tezat – nida – istifham – teşbih
D) İstifham – nida – tezat – teşbih
E) Nida – tezat – teşbih – istifham

23 "Taşa kazınan her harf emek istediği için Göktürk yazıtları kısa tutulmuştur. Ne var ki bu kısa metinlerde bile benzetmeden seslenmeye, soru sormadan karşıtlığa kadar pek çok anlatım yoluna rastlanır."
Bu bilgiden aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

A) Yazıtlar yalnızca tarihî bilgi verir.
B) Göktürk yazıtlarında hiç deyim yoktur.
C) Türk dilinin ilk yazılı metinlerinde bile sanatlı bir anlatım bulunmaktadır.
D) Söz sanatları ilk kez Divan edebiyatında kullanılmıştır.
E) Göktürk yazıtları uzun manzum eserlerdir.

24 Aşağıdaki sade cümleyi, **teşbih** ve **nida** sanatlarını kullanarak şiirsel bir cümleye dönüştürünüz.
"Bahar geldi, çiçekler açtı."

25 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim, **gerçek anlamıyla** kullanıldığı için deyim özelliği taşımaz?

A) Sınavı kazanınca etekleri zil çaldı.
B) Haberi alınca dizini dövdü.
C) Bu işte çok göze battı.
D) Yorgan kısa olduğu için adam, ayağını yorganına göre uzattı.
E) Onun sözüne kulak asmadı.

26 "Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı"
Bu dizede istifham sanatının şiire katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şairin sitemini ve çaresizliğini daha etkili biçimde dile getirmesi
B) Şiirin ölçüsünü belirlemesi
C) Okura bilgi vermesi
D) Olayların sırasını belirlemesi
E) Karşıt kavramları bir araya getirmesi

27 Karacaoğlan, Yunus Emre ya da Fuzûlî gibi şairlerin şiirlerinde söz sanatlarının sık kullanılmasının **nedenlerini** iki madde hâlinde açıklayınız.

28 Aşağıdakilerden hangisi söz varlığının bir metne katkılarından biri **değildir**?

A) Kişilerin kültür düzeyini yansıtması
B) Metnin konusunu tamamen değiştirmesi
C) Yerel ve millî kültürü yansıtması
D) Anlatımı zenginleştirmesi
E) Dönemin dil özelliklerini göstermesi

29 Bir öğrenci şu tespiti yapıyor: "Bu şiirde şair yurdunu anneye benzetiyor, düşmanı karanlığa, bağımsızlığı güneşe..."
Öğrencinin sözünü ettiği söz sanatının şiirdeki işlevi **en çok** aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şiire soru havası vermek
B) Karşıt kavramları sıralamak
C) Şiirin ölçüsünü belirlemek
D) Şiirin kafiyesini sağlamak
E) Soyut kavramları somutlaştırarak duyguyu güçlendirmek

30 "Âdet, töre, kurultay, toy, otağ, yurt, kımız" kelimelerinin bir hikâyede sıkça geçmesi aşağıdakilerden hangisini gösterir?

A) Metinde söz sanatı bulunmadığını
B) Metnin yalnızca çocuklar için yazıldığını
C) Metnin bilimsel bir makale olduğunu
D) Metnin yabancı bir dilden çevrildiğini
E) Metnin söz varlığının Türk kültürünün izlerini taşıdığını

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**